

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी
आदेश

०७०-WO-०१६४

विषय:- उत्प्रेषण, परमादेश

झापा जिल्ला चन्द्रगढी गा.वि.स. वडा नं. ८ बस्ने हाल सोलुखुम्बु जिल्लाको श्री
जनसेवा मा.वि. मा कार्यरत लिलाकान्त घिमिरे.....१ } निवेदक

विरुद्ध

नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालय, सिंहदरवार काठमाडौं.....१
नेपाल सरकार शिक्षा विभाग सानोठिमी भक्तपुर.....१
क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालय, पूर्वाञ्चल धनकुटा.....१
जिल्ला शिक्षा कार्यालय सोलुखुम्बु.....१ } विपक्षी

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ र १०७(२) बमोजिम यस
अदालतमा दायर भई पेश हुन आएको प्रस्तुत निवेदनको संक्षिप्त तथ्य र आदेश यस प्रकार
छ:-

म रिट निवेदक स्थाई शिक्षक भएकोमा मलाई विना कुनै सूचना जिल्ला शिक्षा
कार्यालय सोलुखुम्बुबाट मिति २०५३/२/१९ बाट लागु हुने गरी सेवाबाट बरखास्त
गरेकोले सो उपर मैले पुनरावेदन अदालत राजविराजमा पुनरावेदन गरेको र पुनरावेदन
अदालतबाट उक्त निर्णय बदर हुने गरी फैसला भएको र सो फैसला उपर विपक्षीको तर्फबाट
सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन परेकोमा पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसला सदर हुने
ठहरी यस अदालतबाट मिति २०६३/९/१३ मा फैसला भएकाले म तोकिएको विद्यालयमा
हाजिर भएको थिएँ। यसरी अदालतको फैसला बमोजिम पुनरवहाली भएको हुँदा अवकाश

देखि पुनरवहाली भएको अवधीको सेवा गणना गरी सेवा सुविधा निरन्तर गरिपाउँ भनी मिति २०६९/१०/२८ मा शिक्षा विभागमा पठाएकोमा शिक्षा विभागले सेवा अवधी गणना गर्न र सुविधा दिन नमिल्ने भनी मिति २०६९/११/२२ मा निर्णय गरेकाले सो निर्णय उपर शिक्षा मन्त्रालयमा मिति २०७०/२/२७ मा निवेदन गरेको थिएँ। शिक्षा मन्त्रालयले सो निवेदन उपर शिक्षा विभागबाट एकपटक निर्णय भइसकेको हुँदा पुनः सोही विषयमा निर्णय गर्नुको औचित्य नहुने भनी मिति २०७०/४/७ मा निर्णय गरेको हुँदा विपक्षीको उक्त निर्णय तथा काम कारवाहीले म निवेदकलाई अन्याय परेको हुँदा उक्त निर्णय बदरको लागि अन्य उपचारको बाटो नभएकोले यो रिट निवेदन लिई आएको छु।

अदालतबाट विपक्षीहरूको निर्णय बदर भई म निवेदक शिक्षक सेवामा पुनरवहाली भएपछि सेवामामात्र बहाली हुने र अवकाश भएको अवधीको सेवा सुविधा नपाउने भन्ने हुँदैन। विपक्षीहरूले अदालतको फैसला अनुसार मलाई सेवामा बहाली गरेपछि सुविधा दिन मिल्दैन भनी निर्णय गर्ने अधिकार छैन। अदालतको फैसला अनुसार सेवामा पुनरवहाली भएपछि सेवा निरन्तरता हुने हो। विपक्षी शिक्षा विभागले सुविधा दिन नमिल्ने भनी गरेको निर्णयमा कुनै आधार र कारण उल्लेख गरिएको छैन। आधार र कारण नखोली गरिएको निर्णयले कानूनी मान्यता पाउन सक्दैन। शिक्षा विभागले निर्णय गर्दा कानून अधिकृतले दिएको रायलाई सदर गर्ने गरी निर्णय गरिएको छ। विदा स्वीकृत गराई विदा बसेको अवधीमा सेवाबाट हटाउने गरी भएको निर्णय अदालतबाट बदर भई सेवामा बहाली भएपछि सेवा अवधी गणना गरी सुविधा पाउनु पर्नेमा सुविधा नपाउने गरी शिक्षा विभागबाट मिति २०६४/२/९ मा भएको निर्णय सदर गर्ने गरी शिक्षा मन्त्रालयबाट मिति २०७०/४/७ मा भएको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी यस अदालतको फैसला तथा शिक्षा ऐन, २०२८ को दफा १६(छ) र १६(ट) बमोजिम सेवा अवधी गणना गरी सुविधा उपलब्ध गराउनु भनी विपक्षी मध्येका जिल्ला शिक्षा कार्यालयका नाममा परमादेश लगाएतको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने मिति २०७०/५/१० को निवेदनपत्र।

यसमा निवेदकको मागबमोजिमको आदेश किन जारी हुन नपर्ने हो ? आदेश जारी हुनु नपर्ने भए सोको कारण तथा प्रमाण सहितको लिखित जवाफ बाटाका म्याद बाहेक १५ दिन भित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत यस अदालतमा पेश गर्नु भनी आदेश र रिट

निवेदनको प्रतिलिपी साथै राखी विपक्षीहरूका नाममा सूचना दिई लिखित जवाफ प्राप्त भएपछि वा अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने मिति २०७०/५/११ को आदेश।

विपक्षी रिट निवेदकलाई निमित्त जिल्ला शिक्षा अधिकारीले पदाधिकार समाप्त गर्ने गरी गरेको निर्णय उपर पुनरावेदन अदालत राजविराजले पदाधिकार समाप्त गरेको निमित्त जिल्ला शिक्षा अधिकारीको निर्णय कानून संगत नदेखिँदा बदर गरिदिएको छ। उक्त निर्णय बदर भएकाले निज लिलाकान्त घिमिरेलाई पदाधिकार रहेको शिक्षक पदमा नियमानुसार हाजिर गर्नु गराउनु भनी उल्लेख भएको र सो फैसला उपर सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन परेकोमा पुनरावेदन अदालतको फैसला सदर हुने गरी फैसला भएको थियो। उक्त फैसला अनुसार निवेदक हाल सोही शिक्षक पदमा हाजिर भई कार्यरत रहेको व्यहोरा निवेदकले आफ्नो रिट निवेदनमा उल्लेख गरेको हुँदा उक्त फैसलाको पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन भएको छ। निजको गयल भएको समयको नोकरी अवधि जोड्ने वा निजलाई विद्यालयमा हाजिर भई काम नगरेको अवधिको तलब भत्ता सुविधा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा फैसलामा केही नबोलिएकोले रिट निवेदन मागदावी आधारहीन छ। शिक्षा ऐन, २०२८ को दफा १६छ र १६ट मा विदा स्वीकृत गराई बसेकोमा बाहेक विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको अवधिको तलब भत्ता पाउने छैन र त्यस्तो अवधि निजको सेवामा गणना हुने छैन भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेकोले निजको विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको अवधिको तलब, भत्ता लगायतका सुविधा प्रदान गर्न नमिल्ने भएकाले कानूनी व्यवस्था विपरितको निवेदन मागदावी खारेज गरिपाउँ भन्ने शिक्षा मन्त्रालयको लिखित जवाफ।

विपक्षी रिट निवेदकलाई जिल्ला शिक्षा कार्यालय सोलुखुम्बुको मिति २०५३/२/२९ को निर्णय अनुसार अवकाश दिएकोमा अदालतको फैसला अनुसार पदमा पुनरवहाली भएको थियो। यसरी सेवाबाट अवकाश भएको अवधिको तलब भत्ताको र नोकरी अवधि जोड्ने सम्बन्धमा कानूनमा स्पष्ट व्यवस्था नभएकोले कानून मन्त्रालयमा कानूनी राय माग गरिएकोमा मन्त्रालयबाट प्राप्त रायका आधारमा र शिक्षा ऐनमा विदा स्वीकृत नगराई बसेको र विद्यालयमा हाजिर नभएको समयको तलब भत्ता र नोकरी अवधि नजोडिने भनि उल्लेख भएको कानूनी व्यवस्थाका आधारमा यस विभागबाट मिति २०६९/११/१२ मा निर्णय भएको हुँदा माग बमोजिम उत्प्रेषण तथा परमादेश जारी हुने अवस्था नभएकोले रिट निवेदन खारेज गरि पाउँ भन्ने शिक्षा विभागको लिखित जवाफ।

विपक्षी रिट निवेदकको अदालतको फैसला अनुसार शिक्षक पदमा पुनरवहाली भएको हो। पुनरावेदन अदालत राजविराज तथा सर्वोच्च अदालतबाट निवेदकको पुनरवहाली हुने गरी भएको फैसलामा निजको अवकाश अवधिको सेवा अवधि गणना र सो अवधिको तलव भत्ता र तलव बृद्धि सम्बन्धमा केही उल्लेख नभएको हुँदा अदालतको फैसलालाई अपव्याख्या गरी उक्त अवधिको सुविधा उपभोग गर्ने मनसायले दिएको रिट निवेदन बदरभागी भएकाले खारेज गरिपाउँ भन्ने क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालय, पूर्वाञ्चल धनकुटाको लिखित जवाफ।

विपक्षीको शिक्षक पदमा पुनरवहाली हुने गरी भएको पुनरावेदन अदालत राजविराज तथा सर्वोच्च अदालतबाट फैसलामा निजको अवकाश अवधिको सेवा अवधि गणना र सो अवधिको तलव भत्ता र तलव बृद्धि सम्बन्धमा केही उल्लेख नभएको र पदाधिकार रहेको शिक्षक पदमा हाजिर गर्नु गराउनु भन्ने मात्र उल्लेख भएकोले निजले सेवा सुविधा पाउनु पर्ने होइन। शिक्षा ऐन, २०२८ को दफा १६छ र १६ट मा नियमानुसार विदा स्वीकृत गराई बसेकोमा बाहेक विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको शिक्षकले सो अवधिको तलव भत्ता पाउने छैन र त्यस्तो अवधि निजको सेवामा गणना हुने छैन भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको र विपक्षी विदा स्वीकृत नगराई बसेको तथा अदालतको फैसलामा समेत तलव भत्ता र सुविधाको सम्बन्धमा केही उल्लेख नभएको हुँदा शिक्षा ऐन तथा अदालतको फैसला बमोजिम निजको माग दावी अनुसार सेवा सुविधा दिन नमिल्ने भएकाले कानूनी व्यवस्था विपरितको रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने जिल्ला शिक्षा कार्यालय सोलुखुम्बुको लिखित जवाफ।

नियमबमोजिम पेशी सुचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत निवेदनमा निवेदकको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री हरिप्रसाद गेलालले निवेदक लिलाकान्त घिमिरेलाई निमित्त जिल्ला शिक्षा अधिकारीले पदबाट हटाउने गरी गरेको निर्णय पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट बदर भएको र सो फैसला उपर विपक्षीहरूका तर्फबाट सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन दायर भएकोमा पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसला सदर हुने गरी फैसला भएको थियो। अदालतको फैसला अनुसार पदमा पुनरवहाली भएका व्यक्तिले गैर कानूनी रूपमा पदबाट अवकाश दिएको अवधिको सेवा सुविधा समेत पाउनु पर्नेमा सेवा सुविधा दिन नमिल्ने भनी शिक्षा विभागबाट भएको निर्णय सदर गर्ने गरी शिक्षा मन्त्रालयबाट भएको निर्णय गैर कानूनी भएकाले सो निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी अवकाश भएको अवधिको सेवा सुविधा दिनु दिलाउनु भनी परमादेशसमेत जारी हुनु पर्ने हो भनी गर्नु भएको बहस सुनियो।

त्यसैगरी विपक्षीहरूको तर्फबाट उपस्थित विद्वान सह न्यायाधिवक्ता श्री रेवतीराज त्रिपाठीले अदालतबाट विपक्षीको शिक्षक पदमा पुनरवहाली हुने गरी भएको फैसलामा पदाधिकार रहेको शिक्षक पदमा हाजिर गर्नु गराउनु भन्ने उल्लेख भएको र सेवा सुविधाका सम्बन्धमा फैसलामा केही उल्लेख भएको छैन। साथै शिक्षा ऐन, २०२८ को दफा १६छ र १६ट मा विदा स्वीकृत गराई बसेका शिक्षकले मात्र नियमानुसारको सेवा सुविधा पाउने र विदा स्वीकृत नगराई बसेका शिक्षकले तलव भत्ता लगायतका सेवा सुविधा नपाउने भन्ने व्यवस्था रहेको र यी रिट निवेदक विदा स्वीकृत नगराई बसेको अवस्थामा सेवाबाट हटाइएको हुँदा निजलाई अवकाश भएको अवधिको तलव भत्ता लगायतका सेवा सुविधा दिन नमिल्ने भनी शिक्षा विभागबाट भएको निर्णय र सो निर्णय सदर गर्ने गरी शिक्षा मन्त्रालयबाट भएको निर्णयमा निवेदन दावी अनुसारको कानूनी त्रुटी नरहेकोले रिट जारी हुने अवस्था नभएकोले रिट निवेदन खारेज हुनु पर्ने हो भनी गर्नु भएको बहससमेत सुनियो।

उल्लिखित बहस सुनी प्रस्तुत रिट निवेदन सहितको मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा निवेदन माग बमोजिम उत्प्रेषण तथा परमादेश लगायत आदेश जारी हुनुपर्ने हो? होइन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय गर्नुपर्ने देखिन आयो।

यसमा म निवेदक स्थायी शिक्षक भएकोमा जिल्ला शिक्षा कार्यालय सोलुखुम्बुका निमित्त जिल्ला शिक्षा अधिकारीले विना कुनै सूचना मिति २०५३/२/२९ मा पदाधिकार समाप्त हुने गरी निर्णय गरेकोले सो निर्णयमा मलाई चित्त नबुझी पुनरावेदन अदालत राजविराजमा पुनरावेदन गरेकोमा पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट विपक्षीको सो निर्णय बदर भई म निवेदकलाई पदाधिकार रहेको शिक्षक पदमा हाजिर गराउनु भनी फैसला भएको थियो। सो फैसलाउपर विपक्षीको तर्फबाट सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन परेकोमा पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसला सदर हुने गरी फैसला भएकोमा सो फैसला अनुसार मलाई पदाधिकार रहेको पदमा पुनरवहाली गराइएको र अवकाश दिएको अवधिको सेवा सुविधा नदिने गरी विपक्षी शिक्षा विभागबाट मिति २०६९/११/२२ मा निर्णय भएको र सोही निर्णय सदर गर्ने गरी शिक्षा मन्त्रालयबाट मिति २०७०/४/७ मा निर्णय भएकाले सो निर्णय बदर गरी नियमानुसारको सेवा सुविधा दिनु भनी विपक्षीहरूका नाममा परमादेश जारी गरिपाउँ भन्ने निवेदन दावी रहेको देखियो। विपक्षीहरूको लिखित जवाफ व्यहोरा हेर्दा अदालतबाट भएको फैसलामा पदाधिकार रहेको शिक्षक पदमा हाजिर गर्नु गराउनु भन्ने उल्लेख भएको र अवकाश भएको अवधिको तलव भत्ता लगायतका सेवा सुविधाका सम्बन्धमा केही नबोलिएको र शिक्षा

ऐनमा समेत विदा स्वीकृत नगराई बसेका शिक्षकले विद्यालयमा अनुपस्थित भएको अवधिको तलव भत्ता नपाउने भन्ने भएको कानूनी व्यवस्था अनुसार निजलाई अवकाश भएको अवधिको तलव भत्ता लगायतका सुविधा दिन नमिल्ने हुँदा सोही बमोजिम निर्णय भएकाले रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने लिखित जवाफ रहेको देखियो।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा रिट निवेदक लिलाकान्त घिमिरे सोलुखुम्बु जिल्लाको छेस्काम प्रा.वि. छेम्सोङको निमित्त प्र.अ. पदमा कार्यरत रहेको अवस्थामा मिति २०५२/१०/१७ देखि २०५३/२/२५ सम्म विना सूचना लगातार ९० दिनभन्दा बढी अवधिसम्म विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको भन्ने आधारमा शिक्षा नियमावली, २०४९ को नियम ५४(९) बमोजिम पदाधिकार समाप्त हुने गरी जिल्ला शिक्षा कार्यालय सोलुखुम्बुका निमित्त जिल्ला शिक्षा अधिकारीबाट मिति २०५३/२/२९ मा निर्णय भएको देखियो। रिट निवेदकले सो निर्णय उपर पुनरावेदन अदालत राजविराजमा पुनरावेदन गरेकोमा पुनरावेदन अदालतबाट भएको फैसला अनुसार निजको पदाधिकार रहेको शिक्षक पदमा पुनरवहाली भएको र सो फैसलाउपर विपक्षीको तर्फबाट यस अदालतमा पुनरावेदन परेकोमा पुनरावेदन अदालतको फैसला सदर हुने ठहरी मिति २०६३/९/१३ मा फैसला भएको देखियो। पुनरावेदन अदालत राजविराज र यस अदालतको फैसला अध्ययन गरी हेर्दा पदाधिकार समाप्त गर्ने गरी निमित्त जिल्ला शिक्षा अधिकारीबाट भएको निर्णय बदर भई निज लिलाकान्त घिमिरेलाई पदाधिकार रहेको शिक्षक पदमा पुनरवहाली गरी हाजिर गर्नु गराउनु भनी फैसला भएको र निजको पदाधिकार समाप्त गर्ने गरी निर्णय भएको मिति देखि अदालतबाट पुनरवहाली भएसम्मको अवधिको तलव भत्ता लगायतका सेवा सुविधा दिनु भन्ने उल्लेख भएको देखिएन।

शिक्षा ऐन, २०२८ को दफा १६ट मा “नियमानुसार विदा स्वीकृत गराई बसेको अवस्थामा बाहेक विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको शिक्षकले अनुपस्थित अवधिको तलव भत्ता पाउने छैन र त्यस्तो अवधि निजको सेवामा गणना हुनेछैन” भन्ने व्यवस्था रहेको देखियो। शिक्षा ऐनमा भएको उक्त कानूनी व्यवस्था हेर्दा विदा स्वीकृत नगराई विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको शिक्षकले दफा १६छ बमोजिम अदालतको फैसला अनुसार पुनरवहाली भएको अवस्थामा अनुपस्थित रहेको अवधिको तलव भत्ता नपाउने र त्यस्तो अवधि निजको सेवामा गणना हुन नसक्ने अवस्था देखियो। रिट निवेदकले आफू विदा स्वीकृत गराई वा विद्यालयमा जानकारी दिई विदा बसेको तथा अनुपस्थित रहेको भनी जिकीर लिन नसकेको र विद्यालय तथा सम्बन्धित निकायमा जानकारी गराएको भन्ने पुष्टि हुने कुनै प्रमाण पेश गर्न सकेको समेत

नदेखिँदा निवेदकलाई अवकाश देखि पुनरवहाली भएको अवधिसम्मको तलव भत्ता दिनु नपर्ने र सो अवधि निजको सेवा अवधिमा जोड्न नपर्ने गरी शिक्षा विभागको मिति २०६९/११/२२ को निर्णय सदर गर्ने गरी शिक्षा मन्त्रालयबाट मिति २०७०/४/७ मा भएको निर्णय कानूनसम्मत देखिएकाले निवेदन माग बमोजिम उत्प्रेषण तथा परमादेश जारी हुन सक्ने अवस्था देखिएन।

अतः उल्लेखित आधार र कारणबाट निवेदकको पुनरवहाली हुने गरी पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट तथा यस अदालतबाट भएको फैसलामा अवकाश भएदेखि पुनरवहाली हुँदासम्मको अवधिको तलव भत्ता दिनु भन्ने उल्लेख नभएको र शिक्षा ऐन, २०२८ को दफा १६८ मा समेत विना सूचना अनुपस्थित रहेको शिक्षकले अनुपस्थित रहेको अवधिको तलव भत्ता नपाउने र सेवा अवधि समेत नजोडिने भन्ने स्पष्ट कानूनी व्यवस्था रहेको देखिँदा निवेदकले अवकाश भएको अवधिको तलव भत्ता नपाउने र सेवा अवधिसमेत जोड्न नमिल्ने गरी शिक्षा विभागबाट मिति २०६९/११/२२ मा भएको निर्णय र सो निर्णयलाई सदर गर्ने गरी शिक्षा मन्त्रालयबाट मिति २०७०/४/७ मा भएको निर्णय कानूनसम्मत देखिएकाले निवेदन माग बमोजिम उत्प्रेषण तथा परमादेश जारी हुने अवस्थाको विद्यमानता देखिएन रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ। प्रस्तुत रिट निवेदनको दायरी तर्फको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

प्रधान न्यायाधीश

इजलास अधिकृत:- दुर्गाप्रसाद खनाल

इति सम्बत् २०७३ साल चैत्र २९ गते रोज ३ शुभम् ..... ।